

VAIKŲ MOKYMASIS PAŽINTI GAMTOS REIŠKINIUS ŽIEMĄ: PROJEKGINĖ VEIKLA IKIMOKYKLINĖJE ĮSTAIGOJE

Goda Stonkuvienė

Vilniaus lopšelis-darželis „Pipiras“, Lietuva
Šiaulių universitetas, Lietuva
El. paštas: goda.stonkuviene@gmail.com

Rimutė Pozdniakova

Vilniaus lopšelis-darželis „Pipiras“, Lietuva
El. paštas: rastine@pipiras.vilnius.lm.lt

Įvadas

Šiandien sėkmingai besiuogdantis vaikas suprantamas kaip atkaklus, iniciatyvus, tyrinėjantis, mokantis spręsti problemas, kūrybiškas ir mokantis mokytis. Vaiko patirtis įgyta ikimokykliniame amžiuje lemia jo gebėjimą mokytis visą gyvenimą. Todėl dažnai pažymima, kad aukštos kokybės mokymasis vaikystėje yra esminis bei turi teigiamą poveikį vaikų akademiniam ir socialiniam vystymuisi. Geraldine French (2012) rašydama apie vaikų mokymąsi ir vystymąsi vaikystėje pažymi, kad mokymasis yra sudėtingas, dinamiškas ir interaktyvus procesas, kai žinios yra sukurtos per patirties transformaciją. Šilti, demokratiniai santykiai palaiko vaikų išsivystymą šiuo atžvilgiu. Taip pat akcentuoja aktyvų vaikų dalyvavimą ir bendradarbiavimą mokantis. Leidinio *Kaip vyksta mokymasis vaikystėje* (2014) autoriai akcentuoja, kad kiekvienas vaikas yra aktyvus ir įsitraukęs moksleivis, kuris tiria pasaulį kūnu, protu, ir pojūčiais. Ikimokyklinio ugdymo metodinėse rekomendacijose (2015) pažymima, jog vaiko raidą ir vystymąsi lemia palanki ugdymuisi sukurta aplinka, galimybė įsitraukti į įdomią įvairiapusę veiklą. Ugdant ikimokyklinuką akcentuojama vaiko patirtinio ugdymosi svarba. Kaip teigia O. Monkevičienė, V. S. Glebuviene, A. Valantinas, V. Sičiūnienė (2015) ikimokyklinio amžiaus vaikai geriausiai ugdomi patys būdami aktyvūs – tyrinėdami visais pojūčiais, darydami, bandydami ir eksperimentuodami, stebėdami savo veiksmų pasekmes, diskutuodami, sprenddami problemas, dalydamiesi patirtimi ir kt. Todėl autoriai (Monkevičienė ir kt.) rekomenduoja „kurti vaikų ugdymosi situacijas, kupinas žaismės, nuotykių, atradimų... kurios skatintų vaikus spręsti problemas, tyrinėti ir kritiškai mąstyti... kurios skatintų vaikus dalytis veiklos sumanymais, mintimis, mokantis susitarti, ką nors daryti drauge, padėti vienas kitam, kurti ir įgyvendinti bendrus projektus“. D. Plytnykienės (2012) pastebėjimu labiausiai džiugina ir nuteikia naujiems atradimams vaikų klausimai, samprotavimai, palyginimai. Ne mažiau svarbios yra vaikų emocijos jiems mokantis, nes teigiamos emocijos gerina įsiminimą, aktyvina vaikus veiklai, turi įtakos pažintinės veiklos motyvacijai.

Vaikų pažintiniam aktyvumui skatinti ir sąlygas aktyviam mokymuisi sudaryti puikias galimybes atveria dalyvavimas edukaciniuose projektuose, įvairių

juose veiklų atlikimas, nes, projektų metodas yra grindžiamas eksperimentine metodologija (Gražienė, 2009), jie organizuojami remiantis eksperimentiniu principu (Šiaulytienė, 2001). Tokiu būdu sudarymas sąlygų vaikams dalyvauti projektuose atveria didžiules galimybes jiems aktyviai pažintinei veiklai, mokymuisi atrandant, patirtinio mokymosi realizavimui. Ikimokyklinio ugdymo pedagogų nuomone projektai ir dalyvavimas juose yra svarbus vaikų kūrybiškumui ugdyti (Jautakytė, 2014), kai vykdomi įvairūs eksperimentai, aplinkos reiškinių ir daiktų tyrinėjimai, naudojamos netradicinės medžiagos ir užduotys, pateikiami probleminiai klausimai, kurie skatina apmąstymus, kelia naujus klausimus. *Straipsnyje aprašomas edukacinis projektas, organizuotas 3–4 metų vaikams gamtos reiškiniams žiemą pažinti ugdant jų mokėjimą mokytis.*

Projekto „Šaltukas šaukia mus žaisti baltus žaidimus“ aprašymas

Projekto idėjos apibūdinimas. Pastebima, kad vaikai žiemos metu mažai dėmesio skiria gamtos reikšminių atsiradimui, pavyzdžiui, nežino kaip susiformuoja ledas, iš kur atsiranda sniegas. Tai paskatino organizuoti edukacinį projektą, kurio metu vaikai atliks įvairias projektines veiklas, kurių metu bus aptariami ir analizuojami įvairūs žiemos reiškiniai vaikams atliekant įvairias veiklas tiriant, eksperimentuojant, stebint, analizuojant, formuluojant problemas, klausiant, aptariant, kalbant, dalinantis įspūdžiais, reflektuojant. Žiemos metu gamtoje vyksta saviti šiam sezonui būdingi reiškiniai: *sniegas, pusnys, ledas, varvekliai, šaltis, pūga*, ir pan., kurių stebėjimas ir tyrinėjimas suskirstytas skirtingoms savaitėms.

Projekto tikslas – sužadinti vaikų smalsumą ir norą stebėti žiemos reiškinius, atrasti, tyrinėti, patirti atradimo ir pažinimo džiaugsmą.

Projekto dalyviai – 3–4 metų vaikai.

Projekto trukmė – 3 savaitės (sausio 23 d.–vasario 10 d.)

Projekto realizavimas

Lentelė 1. Pirmosios savaitės projektinės veiklos

1 savaitė			
Savaitės dienos	Veikla grupėje	Veikla lauke	Veiklų aptarimas
Pirmadienis	Stebimas oras, jo pasikeitimai. Vaikai sklaido įvairias knygute apie žiemą, aptaria, kas jose pavaizduota, kokius gamtos reiškinius pastebi žiemą?	Vaikai lauke žaidžia su sniegu, pasiėmę katuvelius kasa sniegą, braido po pusnis.	Aptarta ką vaikai matė lauke, ką patyrė: šalta, giedra, apsiniaukę, sninga, lyja ir t. t.

Antra-dienis	Stebėti dienos orus ir <i>sniegą bei jo pokyčius</i> : lipnus, birus.	Vaikai žaidžia lauke, stebi, kaip pasikeitė sniegas, kas atsitiko sniego pusnims. Stebi kaip sninga, skatinami pamatyti snaigę, nukritusią ant pirštinės, tamsaus popieriaus lapo.	Kiekvienas vaikas pasakoja apie savo įspūdžius matant snaigę, dalinasi savo mintimis apie jos išskirtinumus.
Trečia-dienis	Vaikai iš balto popieriaus ir folijos karmo „sniegą“. Mokosi taisyklingai laikyti žirkles, kirpti.	Vaikai kasa sniego kalnus. Apžiūri, kokius kalnus jie sukasė, kuo jie skiriasi? Ar lengva buvo kasti? Kokias priemones naudojo?	Aptariama, kaip susidaro sniegas, kas būna sniego kalnų viršūnėse, kaip jis ten susidaro ir pan.
Ketvir-tadienis	„ <i>Surask snaigutę</i> “. Vaikai priklijavo snaigę prie balto piešimo lapo ir ją apipurškė spalvotais dažais. Nuėmus priklijuotą snaigutę, randamas baltas snaigės kontūras.	Jeigu sniegas lipnus, organizuojamos sniego gniūžčių varžybos. Kuri vaikų grupė daugiau padarys sniego gniūžčių. Jeigu sniegas birus, vaikai žaidžia sniego saliutą: jį mesdami į viršų. Sniegą atidžiai apžiūri, gal pamatys snaigutes.	Pasidalinama patirtimi ir emocijomis apie veiklą su sniegu: sniego gniūžčių darymą ir kur jas galima panaudoti arba kaip žaidė su biriu sniegu.
Penkta-dienis	Vaikai kuria pasakojimus apie gamtos reiškinius žiemą (sniegą ir pusnis). Klausosi eilėraščių ir pasakojimų apie sniegą ir pusnis.	Vaikai važinėjasi rogutėmis. Pastebi, kaip slysta rogutės, kodėl?	Vaikai skatinami prisiminti kokius žiemos reiškinius jie stebėjo, tyrinėjo, kokius eksperimentus atliko. Apibendrinant kartu su vaikais skaitomos knygelės, eilėraščiai apie žiemą.

1 pav. Sniego kasimas

2 pav. Sniego kalnai

3 pav. „Surask snaigutę“

4 pav. Pusnių tyrinėjimas

5 pav. Sniego saliutas

6 pav. Pasivažinėjimas rogutėmis

Pirmosios savaitės metu vaikai atliko įvairias veiklas, kurios vyko *grupėje* (pasirengiant stebėti gamtą, tyrinėti snaiges), lyginant sniego savybes (karpant baltą popierių ir foliją). *Lauke* stebėjo sniegą, snigimą, tyrė snaiges bei jų formas. Vaikams daug džiaugsmo teikė sniego kasimas, pusnių tyrinėjimas ir važinėjimas rogutėmis.

Lentelė 2. Antrosios savaitės projektinės veiklos

2 savaitė			
Savaitės dienos	Veikla grupėje	Veikla lauke	Veiklų aptarimas
Pirmadienis	<p>Atlikti bandymus su vandeniu. Vaikai pripila įvairios formos indelius vandens, pasirenka spalvą, kuria nudažo vandenį. Kitus indelius palieka be spalvos. Indeliai išnešami į lauką, bus stebima kas atsitiks.</p> <p>Vaikams grupėje demonstruojami varveklių vaizdai naudojant paveikslėlius, nuotraukas, vaizdus kompiuteryje.</p>	Lauke rasti ir stebėti ledo varvekliai. Grįžus į grupę, vaikai piešia ledo varvekliai.	<p>Aptarti ledo savybes, kurias pastebėjo būdami lauke: slidus, šaltas, skaidrus.</p> <p>Aptariama, ką vaikai patyrė čiuoždami ledu. Tema: „Čiuožykloje“.</p> <p>Aptariamas saugus judėjimas ant ledo. Vartomos knygelės, paveikslėliai, kuriuose vaizduojami vaikai čiuožykloje, ant ledo, aptariami įvairūs žmonių elgesio atvejai. Kaip atrodo ledo varvekliai? Kodėl jų tokia forma? Į ką panašūs ledo varvekliai?</p>
Antradienis	<p>Tęsti bandymus su užšaldytu įvairių spalvų ir formų vandeniu, iš jo gautu ledu. Ledus vaikai atsineša į grupę ir stebi kaip jie tirpsta. Išimti spalvotą ledą ir įdėti į indą su vandeniu, stebėti kas atsitinka.</p> <p>Išėmus įvairias ledo formas, pakaitinti jas žvakute, stebėti kas atsitinka?</p>	Vandeniu pripildomi balionai, kuriuos vaikai išneša į lauką. Spalvotų ledų tyrimas lauke.	<p>Kokius įspūdžius patyrė pilant vandenį į balioną?</p> <p>Aptarti ledo tirpimą. Kada ledas ištirpsta greičiau: pakaitinus žvakute, ar tirpstant jam natūraliai? Kodėl?</p>

Trečia-dienis	Vaikai stebi ledą: tą, kuris yra atsineštas iš lauko ir ledo ploną gabalėlį, kuris buvo sušaldytas šitam bandymui. Naudojasi padidinauoju stiklu. Pasakoja ką mato, pastebi, kuo skiriasi šitie du ledo gabaliukai. Kodėl ledas iš krano vandens yra skaidrus, o iš lauko atsineštas turi įvairiausių nešvarumų. Lygina vandenį ledui ištirpus.	Atidžiai stebėti ledą ir varveklis lauke. Padedant auklėtojai parsinešti ledo gabaliuką į grupę. Čiuožti ledo takučiu.	Aptariami ledo gabaliuko ir jo tirpimo stebėjimai: ką vaikai matė, kas atsitiko jam ištirpus? Koks ištirpusio ledo vandenėlis atsinešto iš lauko ir sušaldyto iš krano? Kaip atsitiko, kad viename iš jų matosi įvairūs daiktai, nešvarumai? Atsako į klausimą, ar galima laižyti ir valgyti lauke užšalusį ledą, kodėl?
Ketvirta-dienis	Konstravimas-aplikacija. Karpyti brizgantį popierių ir priklijuoti „ledo kristalus“. Vaikams, kuriems sunku, auklėtoja padeda teisingai paimti žirkles, kirpti ir klijuoti. Sukarpytus „ledo kristalėlius“ vaikai grupelėse klijuoja ant didesnio popieriaus lapo, įvairiai išdėstydami ir konstruodami aplikaciją.	Išimti užšalusį ledą iš balionų; liesti rankomis, apžiūrinėti. Stebėti tirpimą, kaip keičiasi forma ledui tirpstant.	Stebi aplikacijų parodėlę, pristato, skaičiuoja „ledo kristalėlius“, dalijasi įspūdžiais apie stebėtus ledo gabaliukus.
Penkta-dienis	Kūrybinė užduotis „Konstruoju senį besmegenį“. Vaikai daro kamuoliukus iš popieriaus. Juos suglamžo, pamirko vandenyje su kliais ir išdžiovina. Kai išdžiūsta iš kamuoliukų vaikai konstruoja senį besmegenį.	Vaikai lauke lipdo senį besmegenį, suranda jam vietą, pasitaria su vaikais ir auklėtoja, kokį senį besmegenį norėtų nulipdyti? Kokių priemonių, be sniego dar jiems reikės?	Aptarti kokios būsenos šiandieną yra sniegas. Ar galima lipdyti senį besmegenį? Kodėl? Kaip lipdė ir kaip jiems pavyko? Ką darytų kitaip?

7 pav. Pasiruošimas
ledo užšaldymui

8 pav.
Spalvoto ledo tyrinėjimas

9 pav.

10 pav. Vaikai lipdo
senį besmegenį

11 pav. Vaikai stebi ledo
tirpimo procesą

12 pav. Konstruoją „Senį
besmegenį“

Antrosios savaitės metu vaikai ruošėsi eksperimentui: indelius, į kuriuos pripylė vandens, išnešė į lauką. Vaikų reakcijos buvo įvairios. Kodėl reikia vandenį nešti į lauką? O kas atsitiks indeliams? Buvo labai nustebę ir labai džiaugėsi gautu rezultatu. Taip pat aiškinosi, kas atsitiko su ledu atsinešus jį į grupę, kai indeliuose rado tik vandenį. Vaikams be galo patiko ieškoti varveklių. Ilgai juos apžiūrinėjo ir stebėjosi jų forma, dydžiu, išvaizda. Taip sužadinamas vaikų smalsumas, noras stebėti, tyrinėti, suprasti kokie reiškiniai ir kaip jie vyksta gamtoje. Svarstoma, kodėl sniego senį galima lipdyti tik esant tam tikrai sniego būsenai. Apibendrinama įgyta patirtis apie ledą.

Lentelė 3. Trečiosios savaitės projektinės veiklos

3 savaitė			
Savaitės dienos	Veikla grupėje	Veikla lauke	Veiklų aptarimas
Pirmadienis	Žaidimai naudojant šviesos stalą „ <i>Kas slypi po ledu?</i> “.	Ieškome ledo inkluzų. Kas užstrigę po ledu? Kaip tai galėjo ten patenkti?	Vaikai pasakoja, kaip jiems sekėsi ieškoti „po ledu“ paslėptų paveikslėlių. Aptariama, kokių lede įstrigusių daiktų vaikai rado, svarsto, kaip jie ten galėjo patekti.
Antradienis	Vaikai piešia ant ledo storais teptukais naudodami įvairias spalvas.	Stebėti, kaip ledas keičia savo formą, jį padaužius sunkiu daiktu (tai daro auklėtoja). Kas atsitiks, jeigu jį įdėsime į indelį su dažais? Ar pakeis spalvą.	Vaikų pasakojimai ir įspūdžiai apie stebėtą ledą, kaip jis keitėsi. Pasakojimai apie tai, ką patyrė dažydami ledą lauke.
Trečiadienis	Piešimas tema „ <i>Ledo varvekliai</i> “, naudojant kitą techniką. Ant šlapio popieriaus šiaudeliu išpūsti dažus. Kai kuriems vaikams padėti individualiai, skatinti atlikti savarankiškai.	Vaikai daro sniego gniūžtes. Vaikų grupės turi padaryti kuo daugiau gniūžčių, kurios bus naudojamos organizuojant įvairius žaidimus.	Apžiūrėti piešiniai „ <i>Ledo varvekliai</i> “, vaikai pasakoja, kaip jiems sekėsi piešti, ar pavyko išgauti varveklus, panašius į tuos, kuriuos jie stebėjo lauke.
Ketvirtadienis	Vaikai kompiuteryje stebi vaizdus apie sniego pūgas. Tam naudojama įvairi kompiuteryje rasta medžiaga.	Imitacija. <i>Pūgos reiškimo stebėjimas</i> . Vaikai, naudodamiesi šviesos stalu žaidžia žaidimą „ <i>Surask, kur pasislėpė</i> “ (po smėliu paslėpti įvairūs paveikslėliai).	Aptariama, ką vaikai patyrė ieškodami paveikslėlių, kaip jiems sekėsi? Kartu bandoma išsiaiškinti, kaip pūgos metu apipustomi daiktai, kaip juos galima surasti.
Penktadienis	Vaikai kuria pasakojimus apie pūgą.	Aplikacija „ <i>Pūga</i> “. Vaikai grupelėse kuria pūgos vaizdus iš jiems paruoštų medžiagų, spalvotų pieštukų, dažų, klijų.	Aptariamos vaikų veiklos stebint sniegą savaitės eigoje. Reflektuojama apie tai, ką jie veikė lauke, ar lengva vežti rogutes, kodėl nuo kalno rogutės slysta geriau? Ar lengva statyti sniego senį, kasti pusnis?

13 pav.

14 pav.

15 pav. Vaikai žavisi ledu

Pūgos reiškinių stebėjimas

16 pav.

17 pav.

18 pav.

Vaikai stebi, kas slypi po ledu

Trečiąją savaitę vaikai tyrinėjo sušalusį vandenį (ledą), kurį buvo supylę į balioną, taip pat ieškojo įvairiausių ledo inkluzų. Ypač daug teigiamų emocijų ir susižavėjimo patyrė vaikai ledo tirpimo metu. Kiekvienas norėjo palaikyti vis besikeičiančios formos ledo gabalus. Taip pat vaikai tyrinėjo pūgos reiškinį ir kas slepiasi po ledu naudojant šviesos stalą.

Apibendrinimas

Vaikų mokymasis ir mokėjimas mokytis šiandieną yra akcentuojami, kaip svarbūs sudėtinę dalį atliepiančios ugdymo(si) elementai ikimokyklinėje įstaigoje. To galima pasiekti per vaikų aktyvią veiklą, jiems stebint, tyrinėjant aplinką,

eksperimentuojant ir įsitraukiant į naujus patirties atradimus. Sudarant galimybę vaikams padėti pažinti gamtos reiškinius, naudojant artimiausią aplinką, tikslinga taikyti projektų metodą, kurio metu vaikai gali būti aktyviais mokymosi dalyviais, naudojantis patirtimi grįsta veikla stebėti ir tyrinėti juos supantį pasaulį.

Projekto „Šaltukas šaukia mus žaisti baltus žaidimus“ metu, kuriame dalyvavo 3–4 metų vaikai buvo siekiama per įvairias veiklas įtraukti juos į žiemos pažinimo procesus. Projekto eigoje vaikai turėjo galimybę stebėti, tyrinėti, eksperimentuoti ir taip mokytis apie tokius žiemos reiškinius; kaip sniegas, pūga, ledas, varvekliai, šaltis, pusnys, gebėti juos atskirti ir elementariai apibūdinti. Projekto metu vaikai galėjo kalbėti ir klausinėti, pasakoti, aptarti ir reflektuoti, mokytis kartu. Vaikai mėgavosi mokymosi procesu piešdami, spauduodami, tapydami, konstruodami bei aktyviai veikdami lauko aplinkoje. Taip pat vaikai turėjo galimybę ne tik įgyti patirtį apie gamtos reiškinius, bet ir plėtoti kalbinę patirtį, patirti daug įspūdžių ir teigiamų emocijų.

Pastaba

Straipsnyje panaudotos nuotraukos publikuojamos autorių sutikimu.

Literatūra

- French G. (2007). *Children's early learning and development - a background paper*. Retrieved from <http://www.ncca.ie/uploadedfiles/curriculum/ld%20background%20paper%20may.pdf>.
- Gražienė V. (2009). *Projektų metodo pagrindai* [Basics of project method]. Vilnius: Gimtasis žodis.
- How Does Learning Happen? Ontario's Pedagogy for the Early Years* (2014). Ontario: Queen's Printer for Ontario. Retrieved from <http://www.edu.gov.on.ca/childcare/HowLearningHappens.pdf>
- Jautakytė R. (2014). Kūrybiškumo samprata ir jo ugdymas darželyje: ikimokyklinio auklėjimo pedagogų pozicija [The concept and development of creativity in the kindergarten: The position of pre-school pedagogues]. *Tiltai / Bridges*, 1, 87-103.
- Monkevičienė O. ir kt. (2015). Šiuolaikinis vaikas: koks jis? *Ikimokyklinio ugdymo turinio programų rengimo metodinės rekomendacijos*. ŠMM Švietimo aprūpinimo centras.
- Monkevičienė O., Glebuviene V. S., Valantinas A., Sičiūnienė V. (2015). Kokia šiuolaikinė kokybiško ikimokyklinio ugdymo turinio samprata ir jo nauda vaikui? *Ikimokyklinio ugdymo turinio programų rengimo metodinės rekomendacijos*. ŠMM Švietimo aprūpinimo centras.
- Plytnykienė D. (2012). *Žiema, žiema pabūk dar kieme... Prieiga per internetą*: <http://senas.zpasaulis.lt/?id=438>.
- Šiaulytienė D. (2000). *Projektų metodas meniniame ugdyme* [Project method in arts education]. Vilnius: LR ŠMM Švietimo aprūpinimo centras.

Summary

CHILDREN'S LEARNING TO RECOGNIZE NATURAL PHENOMENA IN WINTER: PROJECT ACTIVITY IN PRESCHOOL ESTABLISHMENT

Goda Stonkuvienė

*Nursery-Kindergarden „Pipiras“, Lithuania
Šiauliai University, Lithuania*

Rimutė Pozdniakova

Nursery-Kindergarden „Pipiras“, Lithuania

The article deals with children's learning to learn education and learning already in preschool age. This is accentuated both by the scientists, investigating education in childhood and it is defined in preschool education regulating documents, in which it is recommended to introduce children with the surrounding environment, to educate learning to learn, applying active methods, forming an opportunity for children to observe, research the environment, experiment and learn during experience grounded activity. Children at 3 to 4 years could realise all this, participating in the educational project "Little cold invites us to play white games". Project activities are described in detail in the article and visual views are presented witnessing about various children's activities while learning about natural phenomena in winter and actively working investigate and cognise such winter phenomena as snow, snowstorm, ice, icicles, frost, snowdrift. During the project children also developed language experience, had a lot of impressions and positive emotions.

Keywords: learning to learn, phenomena in winter, project activity, pre-school education.